

HOTĂRÎREA PLENULUI CURȚII SUPREME DE JUSTIȚIE A REPUBLICII MOLDOVA

Cu privire la respectarea legislației în cazurile despre aplicarea, schimbarea, prelungirea și revocarea măsurilor de constrângere cu caracter medical

nr. 23 din 12.12.2005

Modificată de:

Hotărîrea Plenului CSJ a RM nr.21 din 26.03.2018

În scopul asigurării aplicării corecte și uniforme de către instanțele judecătorești a normelor penale și procesual penale privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical, Plenul Curții Supreme de Justiție, în conformitate cu art.2 lit.e) și art.16 lit.c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție,

HOTĂRĂȘTE:

1. A atenționa instanțele judecătorești asupra respectării stricte a normelor penale și procesual penale, vizînd aplicarea, schimbarea, prelungirea și încetarea măsurilor de constrângere cu caracter medical în privința persoanelor, care au săvîrșit fapte prejudiciabile prevăzute de legea penală în stare de iresponsabilitate, care înainte de pronunțarea sentinței sau în timpul executării pedepsei s-au îmbolnăvit de o boală psihică, din care cauză ele sînt incapabile de a-și da seama de acțiunile lor sau să le dirijeze.

[Pct.1 modificat prin Hotărîrea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

2. Măsurile de constrângere cu caracter medical (internarea într-o instituție psihiatrică cu supraveghere obișnuită sau cu supraveghere riguroasă) pot fi aplicate față de persoanele:

a) care fiind în stare de iresponsabilitate au comis fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, ce prezintă pericol pentru societate. Asemenea persoane, potrivit art.23 alin.(1) Cod Penal, nu sînt pasibile de răspundere penală și în baza sentinței instanței de judecată se liberează de răspunderea penală;

b) care s-au îmbolnăvit de o boală psihică după săvîrșirea infracțiunii, înainte de pronunțarea sentinței. În privința acestor persoane, potrivit art.23 alin.(2) Cod penal, se aplică măsura de constrângere cu caracter medical în baza unei sentințe a instanței de judecată. În acest caz nu este pasibilă stabilirea pedepsei. În cazul însănătoșirii acestor persoane, pedeapsa le poate fi aplicată numai în condițiile prevăzute de art.102 Cod penal - dacă nu a expirat termenul de prescripție sau dacă nu există alte motive pentru liberarea lor de răspundere penală și de pedeapsă (amnistia, schimbarea situației, liberarea condiționată (art.53 Cod penal) etc);

c) care s-au îmbolnăvit de o tulburare psihică temporară ce împiedică aprecierea stării psihice la momentul comiterii faptei social-periculoase, prevăzute de legea penală;

d) care s-au îmbolnăvit de o boală psihică în timpul executării pedepsei. Aceste persoane pot fi liberate de executarea pedepsei însă, după însănătoșire, față

de ele poate fi reluată executarea în continuare a pedepsei, dacă lipsesc condițiile prevăzute de art.102 Cod penal.

3. În privința persoanelor care au comis fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, ce prezintă pericol pentru societate, săvârșite în stare de iresponsabilitate, precum și a celor care s-au îmbolnăvit de o boală psihică după săvârșirea faptei, se efectuează urmărirea penală, în procesul căreia urmează să se verifice dacă aceste persoane au suferit de boli psihice în trecut, gradul și caracterul bolii psihice în momentul săvârșirii faptei și în timpul cercetării cauzei, comportamentul acestor persoane atât înainte, cât și după săvârșirea ei.

4. Se atrage atenția instanțelor că, potrivit art.489 alin.(3) Cod de procedură penală, persoana în cauză poate fi supusă unei expertize psihiatrice judiciare nu mai dacă există suficiente date care arată că anume această persoană a săvârșit fapta, în privința căreia se efectuează urmărirea penală. Dispunerea acestei expertize se face, la cererea părților, de către organul de urmărire penală, precum și din oficiu de către organul de urmărire penală.

5. În cazul constatării faptului de îmbolnăvire a persoanei, în privința căreia se desfășoară urmărirea penală și care se află în stare de arest, judecătorul de instrucție dispune, în temeiul demersului procurorului, internarea ei în instituția psihiatrică, adaptată pentru deținerea persoanelor arestate, dispunând, totodată, revocarea arestului preventiv.

Internarea în instituția psihiatrică a persoanelor care nu se află în stare de arest se efectuează, în condițiile prevăzute de art.152 Cod de procedură penală, cu asigurarea garanțiilor specificate la art.501 alin.(1) Cod de procedură penală.

[Pct.5 în redacție nouă prin Hotărârea Plenumului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

6. Aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical în privința persoanelor care au comis fapte prejudiciabile, prevăzute de legea penală, în stare de iresponsabilitate, precum și față de persoanele care s-au îmbolnăvit după săvârșirea infracțiunii de o boală psihică, se judecă de către instanțele de judecată competente potrivit normelor stipulate în Partea specială, titlul II, capitolele I-III ale Codului de procedură penală, ce reglementează condițiile generale ale judecării cauzei, punerea pe rol și judecarea lor în primă instanță.

Totodată, instanțele de judecată urmează să țină cont și de reglementările procedurii speciale care prevăd procedura aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical, stipulate în art.488-503 Cod de procedură penală.

7. În baza art.493 și 494 Cod de procedură penală, la judecarea cauzelor de această categorie participarea apărătorului și a reprezentantului legal este obligatorie. Invitarea apărătorului de către reprezentantul legal se efectuează conform prevederilor art.78 alin.(1) pct.22) Cod de procedură penală.

În cazul în care reprezentantul legal nu a invitat un apărător, instanța urmează să numească un apărător din oficiu.

Reprezentantul legal, în cazurile prevăzute de lege, este în drept să ceară înlocuirea apărătorului (art.78 alin.(4) pct.1) lit.a) Cod de procedură penală), însă nu este în drept să renunțe la apărător (art.78 alin.(5) Cod de procedură penală).

Reprezentantul legal este în drept să atace sentința adoptată cu apel sau, după caz, cu recurs în instanța de judecată ierarhic superioară.

8. În calitate de reprezentant legal al persoanei în privința căreia se judecă chestiunea privind aplicarea măsurii de constrângere cu caracter medical, în conformitate cu prevederile art.493 alin.(2) Cod de procedură penală, poate fi recunoscută una din rudele apropiate ale acesteia, iar în lipsa lor, o altă persoană, în baza unei încheieri a instanței de judecată.

9. Instanța de judecată este obligată de a-i asigura reprezentantului legal posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei, de a participa la cercetarea probelor, de a prezenta probe, a înainta demersuri, recuzări.

În caz de necesitate, instanța poate audia reprezentantul legal în calitate de martor.

10. Dacă pe parcursul cercetării judecătorești a cauzei vor apărea temeuri prevăzute de art.386 Cod de procedură penală: că persoana în privința căreia se judecă cauza poate fi recunoscută iresponsabilă sau că s-a îmbolnăvit de o boală psihică după săvârșirea infracțiunii, instanța din oficiu dispune suspendarea judecării cauzei și efectuarea expertizei psihiatrice judiciare în conformitate cu prevederile art.143 pct.3) Cod de procedură penală.

11. În cazul comiterii infracțiunii de către mai multe persoane, instanța este în drept de a judeca concomitent chestiunea privind vinovăția unor persoane și adoptarea sentinței de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical în privința altor persoane.

Dacă judecarea într-o singură procedură a cauzei în privința persoanelor menționate este imposibilă, materialele privind aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical urmează a fi disjuncte într-o procedură separată.

12. Instanța de judecată, luând în considerație și opinia expertului psihiatru, poate dispune chemarea în ședințele de judecată a persoanei în privința căreia se judecă chestiunea aplicării măsurii de constrângere cu caracter medical pentru a fi prezentată spre recunoaștere părții vătămate sau martorilor și în cazul apariției unor dubii în privința corectitudinii raportului de expertiză.

13. Aprecierea juridică a acțiunilor persoanei iresponsabile se poate baza doar pe date ce caracterizează pericolul social al faptei prejudiciabile, prevăzute de legea penală, ce a fost comisă. Concomitent, nu se iau în considerație circumstanțele ce nu au o legătură directă cu fapta cercetată (antecedentele penale, aplicarea în trecut a măsurilor de constrângere cu caracter medical etc.)

14. În caz de constatare, ca fiind dovedit, că persoana a comis în stare de iresponsabilitate o faptă prejudiciabilă prevăzută de legea penală sau după comiterea faptei prejudiciabile s-a îmbolnăvit de o boală psihică, în partea descriptivă a sentinței urmează să fie dispuse constatările instanței cu privire la circumstanțele faptelor săvârșite în baza probelor verificate și examinate, că aceste fapte au fost săvârșite de către această persoană, să fie dată aprecierea juridică acțiunilor comise de făptuitor și să fie aduse motivele hotărârii adoptate.

15. În partea descriptivă a sentinței în privința persoanei care s-a îmbolnăvit de o boală psihică după comiterea infracțiunii, instanța nu se pronunță asupra circumstanțelor care atenuează sau agravează răspunderea și referitor la stabilirea

pedepsei, iar în dispozitiv nu este indicată măsura de pedeapsă pentru infracțiunile comise.

16. Dispozitivul sentinței în privința unei persoane care a comis o faptă prejudiciabilă în stare de iresponsabilitate trebuie să cuprindă:

- numele, prenumele și patronimicul persoanei;
- constatarea că această persoană a comis fapta prejudiciabilă, cu indicarea articolului, alineatului și literelor din Codul penal. Dacă persoana a comis mai multe infracțiuni, prevăzute de mai multe articole ale Codului penal, se indică toate articolele;
- indicația că persoana se absolvă de răspunderea penală pe motiv că fapta a fost comisă în stare de iresponsabilitate;
- indicația de aplicare a măsurii de constrângere cu caracter medical și de internare într-o instituție psihiatrică cu supravegherea obișnuită sau, după caz, riguroasă (art.99-100 Cod penal).

17. Dispozitivul sentinței în privința persoanei care a săvârșit infracțiunea în stare de responsabilitate, dar s-a îmbolnăvit de o boală psihică după comiterea infracțiunii, pînă la pronunțarea sentinței, trebuie să cuprindă:

- numele, prenumele și patronimicul persoanei;
- constatarea că această persoană este vinovată de comiterea infracțiunii, cu indicarea articolului, alineatului și literelor din Codul penal. Dacă persoana a comis mai multe infracțiuni, prevăzute de mai multe articole ale Codului penal se indică toate articolele;
- indicația de aplicare a măsurii de constrângere cu caracter medical și de internare într-o instituție psihiatrică cu supraveghere obișnuită sau, după caz, riguroasă (art.99-100 Cod penal).

18. În dispozitivul sentințelor de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical acțiunea măsurii preventive a arestului urmează să fie revocată.

19. Dacă persoana, în privința căreia s-a aplicat o măsură de constrângere cu caracter medical, pe motiv că după săvârșirea infracțiunii s-a îmbolnăvit de o boală psihică, se va însănătoși, faptul acesta fiind constatat de o comisie medicală, instanța de judecată, pe baza avizului instituției medicale, emite, potrivit art.469-471 Cod de procedură penală, o încheiere de revocare a măsurii de constrângere cu caracter medical și soluționează chestiunile privind trimiterea dosarului către procuror, pentru continuarea urmăririi penale sau, după caz, instanței respective, pentru judecarea cauzei. Timpul aflării în instituția medicală se include în termenul pedepsei.

[Pct.19 în redacție nouă prin Hotărîrea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

20. Judecarea cauzei referitor la aplicarea măsurii de pedeapsă se desfășoară de către instanța respectivă cu participarea procurorului, părților vătămate, civile, civilmente responsabile, apărătorului, inculpatului, reprezentantului legal al acestuia în conformitate cu prevederile Părții speciale, titlul II, capitolul III, secțiunile a 3-a și a 4-a din Codul de procedură penală, ce reglementează dezbaterile judiciare, ultimul cuvînt al inculpatului, deliberarea și adoptarea sentinței.

21. Părțile în procesul dezbaterilor judiciare în acest stadiu de judecată se pronunță doar la măsura de pedeapsă, care urmează să fie aplicată, fără a se pronunța asupra faptului dacă inculpatul este vinovat sau nu, deoarece acest fapt este constatat printr-o sentință irevocabilă.

22. Sentința de condamnare privind aplicarea măsurii de pedeapsă constă din:

a) partea introductivă (art.393 Cod de procedură penală);

b) partea descriptivă în care urmează a fi descrisă fapta infracțională constatată ca fiind dovedită conform sentinței irevocabile adoptate în privința acestei persoane în baza art.499 Cod de procedură penală (art.394 alin.(1) și (2) Cod de procedură penală);

c) dispozitivul sentinței (art.395 Cod de procedură penală).

Sentința instanței de judecată poate fi atacată cu apel sau, după caz, cu recurs numai referitor la măsura de pedeapsă.

[Pct.22 modificat prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

23. În conformitate cu Legea privind sănătatea mentală nr.1402-XIII din 16.12.97, cu modificările ulterioare, persoanei suferinde de tulburări psihice, care a săvârșit acțiuni periculoase pentru societate, i se aplică măsuri medicale coercitive (măsuri de constrângere cu caracter medical), în baza hotărârii judecătorești, potrivit temeiurilor și în modul stabilit de Codul penal și Codul de procedură penală. Măsurile medicale coercitive (măsurile de constrângere cu caracter medical) se aplică în instituțiile de psihiatrie ale organelor de ocrotire a sănătății.

[Pct.23 în redacție nouă prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

24. În situația cauzării prejudiciului material de către o persoană care a comis o faptă prejudiciabilă fiind în stare de iresponsabilitate sau bolnavă de o boală psihică după săvârșirea infracțiunii, chestiunile privind încasarea prejudiciului cauzat urmează a fi soluționate în ordinea stabilită de art.385 alin.(1) pct.10) și 387 Cod de procedură penală.

Recuperarea cheltuielilor judiciare de la persoanele sus-menționate se soluționează potrivit art.229 Cod de procedură penală.

25. Necesitatea continuării aplicării măsurilor de constrângere cu caracter medical se verifică de către instanța de judecată, periodic, dar nu mai rar de o dată la 6 luni.

Dacă, în urma însănătoșirii persoanei care a fost declarată iresponsabilă sau în urma ameliorării stării sănătății ei, nu mai este necesar de a se aplica în continuare măsura de constrângere cu caracter medical, dispusă anterior, instanța de judecată, la propunerea medicului-șef al organului de ocrotire a sănătății, căruia îi este subordonată instituția medicală, unde este deținută persoana dată, propunere bazată pe avizul unei comisii medicale, examinează, în conformitate cu art.469-471 Cod de procedură penală, chestiunea încetării ori schimbării măsurii de constrângere cu caracter medical.

Aceeași regulă se aplică și față de persoana care, după săvârșirea infracțiunii, s-a îmbolnăvit de o boală psihică cronică, dacă această persoană, în urma

ameliorării ce s-a produs în starea sănătății ei, nu mai are nevoie de măsurile de constrângere cu caracter medical, deși rămâne alienată mintal, însă nu prezintă pericol.

[Pct.25 în redacție nouă prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

26.Verificarea necesității aplicării în continuare a măsurilor de constrângere cu caracter medical, încetării sau schimbării lor se face, la cererea persoanei care a fost declarată iresponsabilă, a rudelor ei apropiate, precum și a altor persoane interesate. În acest caz, instanța solicită de la organele respective de ocrotire a sănătății aviz motivat, referitor la starea sănătății persoanei, în privința căreia s-a depus cererea.

[Pct.26 în redacție nouă prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

27.Chestiunile aplicării în continuare a măsurilor de constrângere cu caracter medical, încetării sau schimbării lor se soluționează de către instanța care a emis încheierea de aplicare a măsurii de constrângere cu caracter medical sau de către instanța de la locul, unde se aplică această măsură, în condițiile prevăzute de art.470 și 471 Cod de procedură penală.

[Pct.27 în redacție nouă prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

28.La soluționarea chestiunii de prelungire, schimbare ori încetare a măsurilor de constrângere cu caracter medical, instanțele de judecată urmează să țină seama și de dispozițiile pct.18-24 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție “Cu privire la practica aplicării unor prevederi ce reglementează punerea în executare a hotărârilor judecătorești cu caracter penal” nr.6 din 14 noiembrie 2008.

[Pct.28 în redacție nouă prin Hotărârea Plenului CSJ nr.21 din 26.03.2018]

**PREȘEDINTELE CURȚII
SUPREME DE JUSTIȚIE**

Valeria ȘTERBET

Chișinău, 12 decembrie 2005.

Nr.23.